

ASIGURAREA DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR PERSOANEI ÎNTRU MIT ȘI REALITATE ÎN PROCESUL ASIGURĂRII ORDINII PUBLICE

Iurie BULAI,
*doctor în drept, conferențiar universitar
al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Rezumat

Articolul este consacrat particularităților ce țin de aspectele de asigurare a drepturilor și libertăților persoanei.

Autorii scot în evidență particularitățile activității organelor afacerilor interne și măsurilor desfășurate de acestea. Sunt abordate unele carențe în activitatea organelor de poliție ce afectează drepturile și libertățile precum și factorii ce le generează. Aceste aspecte, în opinia autorilor, vor contribui la minimizarea acestor carențe, precum și evitarea pe viitor a survenirii consecințelor acestora.

Cuvinte-cheie: drepturi și libertăți, întruniri în masă, reținere, proces-verbal.

Summary

The article is devoted to issues related to ensuring the rights and freedoms of the person.

The authors highlight the particularities of the activity of the internal affairs bodies and the measures carried out by them. Some deficiencies in the activity of the police bodies that affect the rights and freedoms as well as the factors that generate or generated them are addressed. These aspects, in the opinion of the authors, will contribute to the minimization of these deficiencies, as well as the avoidance of their occurrence in the future.

Keywords: rights and freedoms, mass meetings, detention, minutes.

Introducere. Asigurarea ordinii și securității publice reprezintă pentru orîșicare stat de drept un deziderat actual și vital. În drumul sinuos al R. Moldova spre un stat de drept sunt suficiente aspecte ce solicită analiză și soluționare. Unul dintre acestea fiind asigurarea drepturilor și libertăților persoanei.

În virtutea abilităților oferite de stat poliția este instituția care are o postură dublă, pe de o parte asigurarea/ garantarea libertăților cetățeanului, iar pe de altă parte limitarea sau constrângerea acestora în caz de abateri sau acțiuni ilegale. Acest fapt impune ca activitatea poliției să fie desfășurată la un nivel înalt de competență și de profesionalism care ar permite asigurarea

sarcinilor menționate mai sus eficient și calitativ.

Scopul cercetării de a scoate în evidență unele carențe în activitatea poliției, care afectează drepturile și libertățile cetățenilor, aspecte remarcabile frecvent și de plângerile cetățenilor R. Moldova la CtEDO. Vom scoate în evidență cauzele și condițiile acestora în tentativa de identifica aspecte de perfecționare și soluționare.

Baza metodologică a cercetării este alcătuită din metode de anchetare, analiză a diferitor cercetări, a conținutului materialelor cauzelor penale, practicii CtEDO și a datelor statistice.

Reformele și politica social-economică a autorităților R. Moldova lipsite de coerență, continuitate și finalitate au generat frecvente manifestații în masă organizate de diferite mișcări și partide politice.

De remarcat că ordinea socială este un element al vieții sociale, format din multe elemente relativ independente, care în totalitatea lor reprezintă un mecanism social complex. Prin urmare, înțelegerea esenței, conținutului ordinii publice, corelarea acesteia cu alte grupuri conexe de relații publice, cum ar fi siguranța publică, bunăstarea publică, ordinea și legalitatea, are o importanță teoretică și practică deosebită pentru un stat de drept.

Cu siguranță, activitatea unor elite politice nu este lipsită de neajunsuri dar care într-un stat cu mecanism social viu sunt identificate de diferite păături sociale și profesionale și atenționate în vederea soluționării sau lansării unui dialog social. În situația unei apatii sociale remarcate prin lipsa de atitudine din partea autorităților, se desfășoară a doua etapă a întrunirii și manifestații în masă care să atragă atenția spre problema existentă și necesitatea soluționării acesteia. În cazul unor elite mature, acestea de obicei reacționează lansând un dialog social în vederea identificării soluțiilor, în caz contrar, acestea au toate șansele să degenereze în dezordini în masă.

Actualmente, aspectele ce vizează locul și rolul poliției în protejarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor în timpul demonstrațiilor în masă capătă o relevanță deosebită. Dat fiind faptul că gestionarea manifestațiilor în masă solicită profesionalism, ce solicită dezvoltarea perpetuă a competențelor funcționale și operaționale.

După cum afirmă pe bună dreptate cercetătorul ucrainean **B.H. Бесчастный**, prerogativele de conducere și gestionare în mecanismul organizatoric și juridic complex de protecție a drepturilor și libertăților omului în contextul manifestațiilor în masă revine organelor afacerilor interne. Această particularitate a Ministerului Afacerilor Interne ca organ al administrației publice este condiționată nu doar de faptul că organizează (face planuri, calculează repartizarea forțelor și mijloacelor, elaborează rute de mișcare, măsuri în cazul diverselor opțiuni de desfășurare a evenimentelor, realizează recunoaștere), dar realizează și în mod direct/ nemijlocit protecția ordinii publice, asigurând astfel ordinea juridică [2, p. 52].

În trecutul apropiat, R. Moldova a avut experiențe dureroase în 1989, 2009. Recenta fiind oferită de evenimentele din 7 aprilie 2009 în care au avut de suferit atât cetățenii cât și forțele de ordin atât fizic cât și ca imagine. Astfel, nimeni nu poate aspira spre un viitor mai bun dacă nu ține cont de lecțiile istoriei. Reieșind din cele menționate, considerăm oportun să reevaluăm câteva informații utile de analiză a prestației structurilor de forță și conducătorilor subdiviziunilor MAI la evenimentele din aprilie 2009 oferite de Mihai Cebotaru, Marin Lisî.

Astfel, acești autori menționează un șir de lacune observate și deduse, printre care: unele instituții speciale ale statului (SIS) au știut din timp (cu două – săptămâni până la 07.04.09) despre manifestările preconizate, însă nu a fost clară poziția autorităților vizavi de inacțiunile manifestate în asigurarea securității edificiilor de stat; totodată, contrar competențelor atribuite, organele afacerilor interne nu au dispus de informații despre evenimentele ce trebuiau să aibă loc, fie că nu au reacționat adecvat, în cazul deținerii informației; nu s-a făcut văzut rolul conducerii MAI, serviciilor operative, celor de ordine publică, CGP al mun. Chișinău și altor forțe participante la prevenirea și curmarea manifestărilor în masă desfășurate (mai ales în timpul devastării și incendierii clădirilor Parlamentului și Președinției); conducerea MAI nu a întreprins măsuri eficiente de conlucrare cu liderii opoziției și alți lideri politici, membrii partidelor politice și ai altor forțe pentru a opri sau reorienta forțele distructive participante la evenimente; subdiviziunile implicate (funcționarii poliției, efectivul trupelor de carabinieri și studenții Academiei) activau dispersat și nu se observa conducerea unică, strategică a efectivului; în multe cazuri, forțele polițienești implicate activau unilateral, ceea ce permitea manifestanților și instigatorilor să-i deposedeze pe polițiști de scuturi, bastoane de cauciuc, să le provoace leziuni corporale etc.; unii conducători (din explicațiile depuse) au recunoscut că ei și subalternii lor activau fără a cunoaște forțele polițienești vecine implicate, fără a conlucra cu ele, nu cunoșteau dispozițiile conducerii MAI și ale superiorilor pe obiectivele strategice; din convorbirile avute cu conducătorii forțelor implicate în curmarea dezordinilor în masă s-a constatat că majoritatea forțelor OAI au fost prost instruite, fără a cunoaște situația operativă reală, concretă, creată la moment; au fost implicate în menținerea ordinii publice cu întârziere, când deja nu se mai putea face nimic; majoritatea conducătorilor MAI, CGP, CPS au venit în haine civile și apoi s-au retras fie în spatele subalternilor fie în adiacent; colaboratorii de poliție și trupele de carabinieri nu puteau să mânăiască scuturile (inclusiv pentru a se apăra); o greșeală strategică a fost admiterea arborării drapelului Uniunii Europene și României pe clădirile de bază. Dacă s-a ajuns la concluzia de a arbora drapelul, consultațiile (dialogul) au fost organizate cu doi tineri pe care nimeni nu-i știa (nici MAI, nici liderii „opoziției”); când a început să ardă incinta Parlamentului și au apărut pompierii, nimeni din

polițiști sau alte forțe nu a întreprins măsuri de protecție a automobilelor pompierilor, pentru ca ultimii să localizeze și să stingă focurile din fața Parlamentului și birourilor (etajele) care erau în flăcări; din secvențele demonstrate de toate canalele de televiziune, s-au observat clar acțiunile colaboratorilor de poliție după orele 24:00, ceea ce a confirmat versiunile despre aplicarea ilegală a forței și a persoanele decedate; poziția nesociabilă cu societatea civilă, mass-media și alte organisme, referitoare la redarea situației în fapt, a persoanelor reținute și arestate, care ulterior au declarat că asupra lor a fost aplicată forța fizică în incinta comisariatelor de poliție (din declarațiile persoanelor reținute); admiterea desfășurării proceselor de judecată pe cazurile persoanelor reținute, direct în incintele comisariatelor de poliție, care a prejudiciat grav imaginea MAI; acțiunile și măsurile provocatoare care au tensionat situația în societate.

În perioada preelectorală și în campania electorală propriu-zisă a alegerilor parlamentare din 2009, MAI a întreprins un șir de măsuri care nu au confirmat competențele atribuite și au dus la încălcarea principiilor constituționale privind asigurarea drepturilor și libertăților universale ale omului, democrației și pluralismului politic, egalității cetățenilor în fața legii și autorităților publice, prezumției nevinovăției ș.a.

Astfel, au fost îngrădite drepturile cetățenilor de a-și exprima liber opiniile, fiind cunoscute zeci de cazuri când la indicația conducerii MAI un șir de persoane erau hărțuite deschis și tratate ca criminali în fața societății fără sentința definitivă a instanței de judecată, precum și interzise manifestările pașnice prin obstrucționarea și intimidarea alegătorilor care participau la mitingurile opoziției etc. [3, p. 38-41].

Experiența din 2009 impune reevaluarea și înaintarea unor recomandări care ar permite evitarea consecințelor și afectarea drepturilor și libertăților cetățenilor precum și imaginii organelor de drept. În cadrul asigurării ordinii și securității publice, considerăm că poliția trebuia să întreprindă următoarele măsuri/ acțiuni:

- de protecție a vieții, sănătății, onoarei, demnității și bunurilor;
- de asigurare a ordinii în locuri publice în vederea asigurării și garantării securității personale și publice;
- de reacționare operativă la sesizările vizând acțiunile ilegale;
- să asigure și să desfășoare o comunicare cu autoritățile publice cu privire la evenimentele/ manifestațiile preconizate cu caracter public și care au un potențial pericol pentru securitatea publică și personală;
- de efectuare a măsurilor speciale de investigație și legale în vederea identificării, prevenirii curmării infracțiunilor;
- de instruire a șefilor de subdiviziuni prin crearea/ modelarea unor situații;
- crearea statului major operativ care ar viza modul de conducere și

cooperare cu subdiviziunile în cazul unor aplicații practice;

- de instruire permanentă a subdiviziunilor (colaboratorilor), menite să asigure ordinea și securitatea publică precum și restabilirea acesteia în caz de dezordini în masă;

- de dotarea tehnică, logistică a subdiviziunilor cu echipament ș.a. necesare asigurării ordinii și securității publice.

- structurile de poliție abilitate cu asigurarea ordinii și securității publice să acționeze activ și anticipat în vederea:

- sporirii și lansării capacităților de intervenție a subdiviziunilor abilitate/ factorilor de decizie;

- efectuarea măsurilor de prevenire și reacționare promptă la tentativele de declanșare a încălcării în masă a ordinii publice;

- efectuarea calculului de forțe, mijloace necesare și recunoașterea teritoriului

În cazul survenirii, totuși, a dezordinilor publice de realizat:

- orientarea și dirijarea promptă și activă a forțelor și mijloacelor subdiviziunilor implicate în asigurarea ordinii publice.

- manevrarea promptă, prin asigurarea și desfășurarea operativă a dislocării, redislocării, intervenția operativă a forțelor implicate în restabilirea ordinii publice;

- asigurarea unei coordonări prompte și calitative cu conducătorii acestora și centrul unic de comandă al forțelor implicate în curmarea dezordinilor în masă.

Dezvoltarea societății și digitalizarea acesteia presupune lansarea acțiunilor de supraveghere a surselor mass-media și rețelelor de socializare care în 2009 au fost utilizate la instigarea spre dezordini în masă. Aceasta presupune supravegherea atentă a intensității, caracterului, informațiilor/ evenimentelor modului de derulare atât cu caracter fizic public, cât și online. Un aspect vital în prevenirea dezordinilor în masă este acumularea sistematică de către structurile abilitate cu desfășurarea măsurilor speciale de investigație a informațiilor și analiza acestora, asigurarea unei colaborări și schimb de date reciproc între instituțiile abilitate ale statului – MAI, SIS, Procuratura etc.).

Acestea impun analiza și înaintarea tuturor posibilelor scenarii de desfășurare a evenimentelor/ măsurilor cu caracter public până la cea mai proastă variantă, cu analiza/ anticiparea și pregătirea conducătorilor/ subdiviziunilor abilitate de asigurare a ordinii și securității publice de reacționare la orișicare din acestea. Acțiunile în masă au un caracter dinamic, în scurt timp, din caracter pașnic, acestea pot evolua în acțiuni cu caracter violent ca în cazul evenimentelor din 2009. Acest fapt a fost condiționat de existența unor tineri și grupuri de instigatori activi, fapt care impune MAI să întreprindă acțiuni de identificare și anihilare/ blocare a acestora.

Acțiunile/ evenimentele cu caracter public pot fi lansate de reprezentanți ai unei ramuri/ domeniu, fapt ce impune desfășurarea unei cooperări cu structurile de resort din domeniu, lansarea unui dialog cu factorii de decizie din instituțiile, organizațiile din cadrul cărora sunt implicați funcționari în acțiunile/ măsurile publice.

În cazul în care liderii, promotorii acțiunilor/ evenimentelor sunt politicieni și lansarea a avut loc prin mass-media/ rețele de socializare cu acordul sau fără acordul acestora să realizeze prompt conclucrarea cu liderii prezenți la aceste măsuri/ evenimente publice, implicarea grupurilor de dialog în discuții cu protestatarii extrem de activi. Realizarea acestor măsuri ar permite că populația să-și poate exprima pașnic opinia și s-ar evita survenirea unor dezordini în masă cu consecințe corespunzătoare.

Un alt aspect ce solicită abordare și are un impact asupra drepturilor și libertăților persoanei este măsura de constrângere aplicată de poliție – „reținerea”. Aspectele de reglementare legală ale acesteia nu trezesc dubii. Problematika constă în aspecte de documentare a acesteia. Acest aspect este remarcat pe bună dreptate și de cercetătorii autohtoni T. Osoianu, M. Vidaicu care menționează: lipsirea ilegală de libertate, neglijarea vădită a procedurii de reținere și a drepturilor bănuțului reținut sunt constatate în decizii definitive și irevocabile ale instanțelor naționale, dat fiind faptul că în procesul-verbal de reținere sunt consemnate informații denaturate [4 p. 33-34].

Alt aspect ce se remarcă este faptul că persoanele care sunt reținute în virtutea unor circumstanțe trebuie să fie fixate procesual în trei ore de la momentul reținerii și înregistrat în trei ore de la momentul aducerii la sediul organului de urmărire penală. Totuși în practica organelor afacerilor interne se întâlnesc frecvent situații când în procesul-verbal de reținere nu este indicat corect timpul reținerii *de facto* și cel de aflare a bănuțului în custodia poliției, depășindu-se termenul prevăzut de lege, 3 ore pentru perfectarea procesului-verbal de reținere.

Un alt aspect sesizat, este faptul că persoana *de facto* este lipsită de libertate sau capacitatea de a efectua unele acțiuni înainte de reținere, în cazul percheziției (ca acțiune de urmărire penală, persoana care o efectuează are dreptul să interzică persoanelor aflate în încăperea sau la locul unde se efectuează percheziția, precum și persoanelor care au intrat în această încăperea sau au venit în acest loc, să plece ori să comunice între ele sau cu alte persoane până la terminarea percheziției). Acest fapt duce *de facto* la creșterea reală a termenului în care *de facto* persoana este lipsită de libertate.

Astfel, jurisprudența CtEDO specifică că reținerea ca formă de privare de libertate are loc când persoana este efectiv sesizată să cedeze libertatea sa de mișcare și nu se rezumă la noțiunea clasică de arest ori detenție. Astfel, scopul protecției, prevăzute în Articolul 5 CEDO, depășește simpla privare de libertate în sensul clasic al cuvântului și nu acoperă exclusiv privarea fizică de

libertate prin detenție (Creangă v. România, cererea nr. 29226/03, hot. 15.06.2010) [5]. În acest context, considerăm rezonabil faptul că acest termen ar trebui inclus în calculul termenului de reținere.

Încălcarea acestor aspecte sunt condiționate de: calitatea aspectului analitic și organizatoric al măsurilor; volumul de lucru/ cauzelor penale (aflate în gestiune) și regimul în care activează colaboratorii de poliție; nivelul de pregătire al unor colaboratori de poliție; asigurarea logistică care se răsfrânge asupra timpului de efectuare a măsurilor. Aceste aspecte impun evaluarea, pe de o parte, a volumului de lucru sau a numărului de colaboratori la care este distribuit, reevaluarea aspectelor de pregătire și perfecționare profesională și dotare a subdiviziunilor MAI

Unele dintre aspectele menționate mai sus dar care considerăm că solicită abordare sunt măsuri numite de colaboratorii de poliție control corporal/ al bagajelor/ mijloacelor de transport. Astfel, în cazul asigurării ordinii publice sau desfășurarea unor operațiuni/ măsuri precum și situația unor bănuieli, colaboratorii poliției stopează și efectuează controlul corporal/ al bagajelor/ mijloacelor de transport prin contact fizic.

Astfel, aceștia s-au condus anterior de prevederile unor dispoziții/ ordine ale MAI, spre exemplu, ordinul nr. MAI 108 din 28.02. 2017 ce vizează doar controlul corporal/ al bagajelor. În capit. IV, Descrierea procedurii, pct. 1, Noțiuni generale despre controlul corporal preventive, se stipulează: Controlul corporal preventiv asupra persoanei este o măsură de intervenție ce constă în verificarea prin palpare și observare vizuală a corpului, a îmbrăcămintei și a încălțămintei, în scopul descoperirii obiectelor, substanțelor sau produselor a căror deținere și circulație sunt interzise. Controlul corporal preventiv se efectuează în cazurile prevăzute de lege, asupra persoanei participante la întruniri publice sau în alte locuri în care este interzis accesul cu arme, produse ori substanțe periculoase, asupra persoanei care se află în stare de inconștiență, precum și al bagajului acesteia [6].

După cum observăm, se operează cu termeni care nu sunt consfințiți nici într-un act normativ, lege/ cod care ar argumenta/ legifera aplicabilitatea măsurilor respective de control; totodată, se operează prin manipulări fizice ce atentează la inviolabilitatea persoanei. Fiind respectiv caracterizate de apărători ca un afront al aspectelor legale și o modalitate stângace de a legifera unele acțiuni ce pot fi calificate ca o atentare asupra inviolabilității persoanei.

Ordinul MAI nr. 4 din 11.01.2018 este un act normativ interdepartamental/ comun pentru Centrul Național Anticorupție cu nr. 6 din 11.01.2018/ Ministerul Justiției nr. 44 din 11.01.2011/ Serviciul de informație și securitate nr. 1 din 11.01.2011/ Serviciul de protecție și pază de stat. Acest Ordin interdepartamental servește ca reper pentru activitatea funcționarilor din instituțiile respective și vizează aprobarea Ghidului privind intervenția pro-

fesională în exercițiul funcției care, de asemenea, reiterează aceleași noțiuni – control corporal/ al bagajelor, percheziția corporală.

Respectiv, le prevede și reglementează capitolul IV, Secțiunea 1 Acțiuni coercitive cu aplicarea forței fizice reglementează Controlul corporal preventiv și modul de efectuare a acestuia în pct. 63-69, în Secțiunea 2 pct. 72, Controlul bagajelor și, respectiv, Secțiunea 3 Percheziția corporală în pct. 71-77 [7].

Problema constă că deseori colaboratorii de poliție/ carabinieri confundă aceste aspecte realizând controlul/ percheziția corporală în afara măsurilor cu caracter public și cu încălcarea prevederilor stipulate care duce la încălcarea drepturilor și libertăților, a inviolabilității personale. Un astfel de exemplu, stabilirea persoanelor în stare de ebrietate care nu solicită intervenția poliției sunt supuse unor asemenea proceduri cu sintagma identificării personalității și documentării stării de ebrietate. Aceste acțiuni sunt carențe în activitatea poliției și afectează grav în primă instanța imaginea acesteia în fața populației care necesită de a fi înlăturate. Acest fapt se va realiza când se va modifica accentul de pe aspectul cantitativ, numărul de procese și cota procentuală de apreciere a prestației/ calității activității poliției la cel profilactic de prevenție și prevenire în ideea că polițistul nu-i bastonul statului, ci este scutul cetățeanului merit să-l protejeze și susțină în circumstanțe complexe. Totodată, considerăm că în cazul unor măsuri cu caracter public/ măsurilor operațiunilor polițienești, să fie create condiții în care examinarea corpului/ al bagajelor/ mijloacelor de transport să fie realizată prin utilizarea scannerelor certificate, care să excludă contactul fizic și doar în cazul identificării unor obiecte interzise/ potențial periculoase să fie efectuat controlul/ contactul fizic al acestora în condiții care ar asigura „intimitatea fizică” și respectarea cerințelor legale. La realizarea acestui aspect, să fie operate modificări în actele normative/ ordinul interdepartamental/ comun ce reglementează aceste aspecte. Acest fapt ar asigura legalitatea și corectitudinea etică a acestor măsuri.

Concluzii. În fine, considerăm că nivelul de asigurare a drepturilor și libertăților persoanei este un barometru al democrației într-un stat. Identificarea cauzelor și condițiilor ce pot prejudicia aceste valori în cadrul unui stat ce tinde să devină de drept un imperativ și deziderat al organelor și forțelor de ocrotire a dreptului.

Bibliografie:

1. Codul de procedură penală al R. Moldova.
2. Бесчастный В. Н., кандидат наук по государственному управлению, доцент, начальник Донецкого юридического института, заслуженный юрист Украины Вопросы охраны общественного порядка во

- время проведения массовых манифестаций. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în timpul manifestațiilor cu caracter de masă”, 28-29 ianuarie 2010. 300 p.
3. Cebotaru M., Lisî M. Lacunele admise de către forțele de ordine (inclusiv MAI) în perioada evenimentelor post electorale din aprilie 2009 care au avut loc în R. Moldova. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale „Asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în timpul manifestațiilor cu caracter de masă”, 28-29 ianuarie 2010. 300 p.
  4. Osoianu T., Vidaicu M. Reținerea persoanei de către poliție: Concluziile unei cercetări = Rights of Suspects in Police Detention: A Research Conclusion. Chișinău: Cartier, 2015 (Tipogr. „Bons Offices”). 368 p.
  5. <https://jurisprudencedo.com/Creanga-c.-Romaniei-Politist-privat-ilegal-de-libertate.html> și <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Cauza-Creanga-impotriva-Romaniei-MC.pdf> consultat 23.11.2021 orele 16.45.
  6. Ordinul MAI nr. 108 din 28.02. 2017.
  7. Ordinul MAI nr. 4 din 11.01.2011.